

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Kielce, dnia 16 września 2025 r.

Poz. 2987

UCHWAŁA NR XVIII/134/2025 RADY GMINY SŁUPIA

z dnia 15 września 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia na lata 2025 - 2029”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153), w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach Rada Gminy Słupia uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia na lata 2025 - 2029" stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Słupia.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

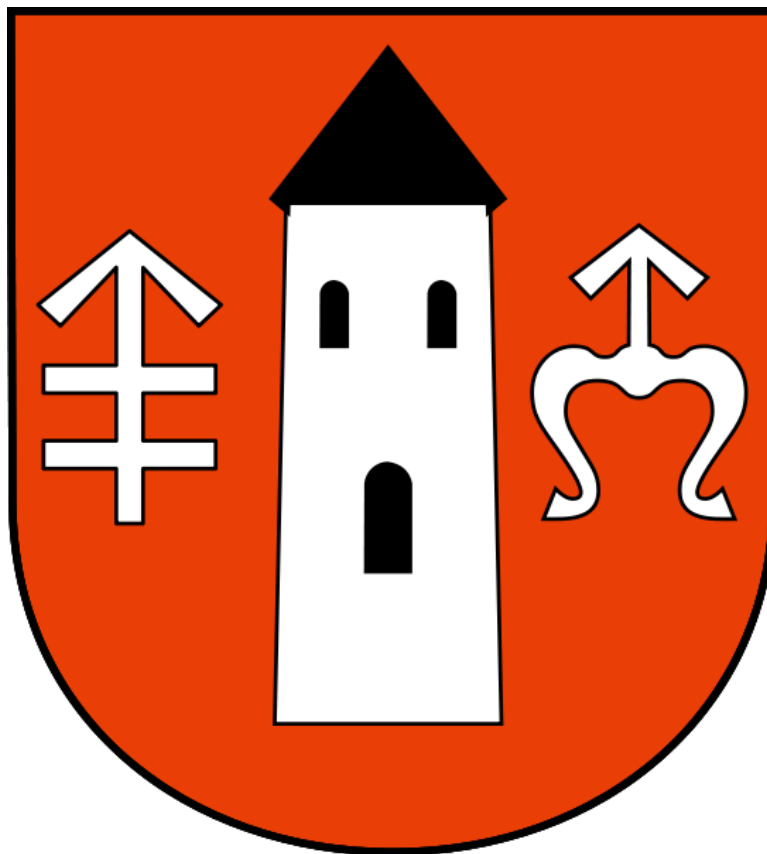
Przewodnicząca Rady Gminy

mgr inż. Elżbieta Kornalska

Załącznik do uchwały Nr XVIII/134/2025

Rady Gminy Słupia

z dnia 15 września 2025 r.

*Gminny Program Opieki nad Zabytkami
Gminy Słupia
na lata 2025 - 2029*

Spis treści

1.WSTĘP	3
2.PODSTAWA PRAWNA	4
3.UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE (Z UWZGLĘDNIENIEM ZAPISÓW USTAWY O CHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI Z DNIA 23 LIPCA 2003 ROKU).	13
4.UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	19
5.UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	27
6.OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	52
7.ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	55
8.INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SŁUPIA.....	59
9.ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	60
10.ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	60

1. WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) nakłada na Gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ww. ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe Gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m. in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu Wójt Gminy Słupia co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2. PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowią:

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. w przepisach art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86)**

Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art.5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art. 6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.).**

Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań Gminy. W szczególności zadania własne Gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292).**

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art.4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art.5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome – krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy;
- uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- utworzenie parku kulturowego przez Radę Gminy na podstawie uchwały;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
- wpis na listę Skarbów Dziedzictwa.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 tej Ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez Sejmik Województwa, Radę Powiatu i Radę Gminy (art. 87 ust.3). Na poziomie powiatu, województwa i Gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art. 87 ust.1.), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub Radzie Gminy (art. 87 ust.5), a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony stanu i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 647).**

Zgodnie z zapisami Ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko sporządzana przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów powinna:

„określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: (...) „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływanie, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych

przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o Planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.).**

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się:

„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) „stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 10).

Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać:

(...) „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.”

Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane. (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 418).**

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając: „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1145 z późn. zm.).**

Jednym z wymienionych celów publicznych jest:

„(...) opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku

sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późn. zm.).**

Ustawa określenie „tereny zieleni” definiuje jako „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym”. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 87).**

W Ustawie zapisano, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań.

Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

Akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292).

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).**

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia rejestru zabytków, krajowej ewidencji zabytków, wojewódzkich ewidencji zabytków, gminnych ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rejestr zabytków prowadzi się w trzech księgach (A – zabytki nieruchome, B – zabytki ruchome oraz, C – zabytki archeologiczne) o określonych wymiarach (46x30). Przedstawione zostały dokładne informacje o tym co powinno się znajdować w karcie zabytku nieruchomego, ruchomego i archeologicznego oraz w karcie adresowej zabytku i w karcie informacyjnej wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zostały też przedstawione w załączeniu przykładowe karty dla wszystkich wymienionych wcześniej kart.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153).**

Rozporządzenie określa kierunki jakie mają powziąć odpowiednie organy państwowe i instytucje na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Główny cel został określony następująco - ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Przedstawia również kroki mające na celu zmniejszenie ryzyka nieszczęśliwych wypadków tj. pożar, zwarcie instalacji technicznej. Zaleca przygotowanie planów ochrony zabytków na wypadek:

- pożaru;
- powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn;
- wichury;
- katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej;

- demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu;
- ataku terrorystycznego;
- konfliktu zbrojnego.

Dokładne zalecenia kto przygotowuje plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych określa w całości § 4:

1. Plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).
2. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu.
3. Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa.
4. Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wojewódzki konserwator zabytków, w uzgodnieniu z wojewodą i Szefem Obrony Cywilnej Kraju.
5. Krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

• **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. Nr 124, poz. 1304 z późn. zm.)**

Rozporządzenie określa sposób w jaki należy złożyć wniosek o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”, w jaki zostaje wręczona, noszenia oraz wygląd odznaki. Wymagania formalne wniosku sprawdza Generalny Konserwator Zabytków, wystawia też opinię. Odznaka jest dwustopniowa: złota – wyższy stopień oraz srebrna – niższy stopień. Minister lub upoważniona przez niego osoba wręcza wyróżnionemu odznakę w Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków lub w czasie innych uroczystości związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510).**

Rozporządzenie określa tryb składania wniosków na jednorazowy lub wielokrotny, stały bądź czasowy wywóz zabytku poza granicę. Oględzinami zabytku zajmuje się wojewódzki konserwator zabytków. Po zakończeniu czynności przesyła ustalenia wraz z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE (Z UWZGLĘDNIENIEM ZAPISÓW USTAWY O CHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI Z DNIA 23 LIPCA 2003 ROKU).

3.1. Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292).

W myśl art. 87 tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
 4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
 5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie Gminy.

3.2. Definicje

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
3. zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
4. zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6. prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności;
15. otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza podlega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,

- d) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - e) cmentarzami,
 - f) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - g) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
2. zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).
 - e) instrumentami muzycznymi,
 - f) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - g) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
3. Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6. ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4. Opieka nad zabytkami jako zadanie własne Gminy

Obowiązki jednostek samorządowych określają przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.). Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje Gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m. in. w art. 22, pkt.4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art. 18 i 19 nakazujących uwzględnienie zapisów tych programów przy sporządzeniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

W artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe obowiązki samorządu dla zabytków objętych ochroną, które są własnością Gminy lub są w jej posiadaniu. Ponadto art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy

zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący Gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje możliwość, iż wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. ust. 1. mówi, iż do zakresu działania Gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. ust. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych Gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji Gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4.UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach:

Krajowy program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

(przyjęty uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.)

Krajowy program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 ma na celu realizację przepisu art. 84 w związku z art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292). Program 2019-2022 jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz

podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Powstał w wyniku następstwa i ewaluacji poprzedniego Krajowego Programu Ochrony Środowiska 2014-2017, którego opis organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce wciąż pozostaje aktualny.

Program 2014-2017 został uznany za realizujący jedną z horyzontalnych, sektorowych strategii rozwoju Polski - Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Celem głównym Programu 2014-2017 było "Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków", który realizowany był przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1.

Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Kierunki działań:

Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C);

Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;

Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;

Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;

Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;

Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C);

Realizacji badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

Cel szczegółowy 2.

Wzmocnienie strategii działania organów ochrony zabytków;

- Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;

- Wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków, a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;

- Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;

- Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Cel szczegółowy 3.

Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji;

- Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
- Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu;
- Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Rolą Krajowego Programu jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie np. poprzez system konferencji i spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Natomiast od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań. Biorąc pod uwagę wnioski płynące z realizacji Programu 2014-2017, został sformułowany cel główny Programu 2019-2022:

"Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami", który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1.

Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działania:

- Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym,
- Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2.

Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunki działania:

- Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami,
- Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3.

Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działania:

- Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości,
- Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z perspektywą do roku 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. oraz jej uzupełnienie do roku 2020 jest rządowym dokumentem stanowiącym podstawę dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. W ramach strategii określono misję, którą jest: Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

Na podstawie diagnozy w Strategii wyodrębniono pięć strategicznych obszarów kultury, dla których sformułowano Narodowe Programy Kultury, będące podstawowymi narzędziami wdrażania strategii. W odniesieniu do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określono Narodowy Program Kultury Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego. W jego ramach przyjęto następujący priorytet:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe. W ramach niniejszego priorytetu przyjęte zostały działania mające na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie aktywności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 z 2005 r. wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest PO „Dziedzictwo kulturowe”. W programie wyróżnione został komplementarny priorytet: Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych.

Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia Strategii dokumentu, wytaczające kierunki przy tworzeniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, min. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami Programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania Programu będą realizowane poprzez

- Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośredniego:
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
- ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
- rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
- rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;

- rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
- prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
- konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
- dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;
- zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
- ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

Narodowy Program Kultury Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013 i Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wynika z Narodowego Planu Rozwoju (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 260).. Służy on do wdrażania Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze dotyczącej opieki nad zabytkami. Jako uzupełnienie tych dokumentów, funkcjonuje również Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego” przyjęty przez rząd we wrześniu 2005 r.”

Za cel strategiczny programu operacyjnego przyjęto tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności i znaczenia kultury, jako czynnika rozwoju społeczno – ekonomicznego. Cel ten będzie realizowany między innymi poprzez realizację priorytetów w zakresie ochrony i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, budowę i rozbudowę infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym, rozwój infrastruktury kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym oraz renowację i konserwację zabytków ruchomych.

W kontekście Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia najbardziej istotne jest ostatnie z wymienionych działań. Działanie ukierunkowane jest na projekty z zakresu ochrony ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i ponadregionalnym. Celem realizacji działania jest zachowanie dla

przyszłych pokoleń ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez renowację, konserwację, a także zabezpieczenie przed zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem poza granice kraju. W ramach działania do realizacji przewiduje się projekty infrastrukturalne o wartości powyżej 100 tys. euro. Wśród kwalifikujących się projektów są między innymi konserwacja i digitalizacja muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych; konserwacja innych zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów; wspieranie rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych; zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych; tworzenie kompleksowych systemów informacji zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki przez granice oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Beneficjentami Programu mogą być między innymi jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, organizacje pozarządowe działające na zasadzie non-profit, kościoły i związki wyznaniowe oraz archiwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia wykazuje zgodność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

- **Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku.**

Strategia Rozwoju Województwa jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym obszary, cele i kierunki polityki rozwoju regionu. Aktualnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 została przyjęta uchwałą nr XXXIII/589/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 16 lipca 2013 r. Stanowi ona odzwierciedlenie koncepcji polityki rozwoju i celów strategicznych dla perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020, a jej horyzont czasowy upływa w dniu 31 grudnia 2020 roku. Misją Strategii jest: „Pragmatyczne dążenie do najpełniejszego i innowacyjnego wykorzystania przewag i szans, odwrócenia

niekorzystnych tendencji demograficznych oraz podniesienia jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska” Jednym z celów strategicznych, prowadzących do osiągnięcia celu generalnego, dokument wymienia koncentrację na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu.

Realizacja powyższego celu powinna obejmować m. in.:

1. Rozbudowę i modernizację infrastruktury turystycznej oraz wzmacnianie potencjału turystycznego regionu.
2. Wsparcie władz samorządowych w zakresie promocji regionu.
3. Dalszy rozwój turystyki wydatnie wykorzystującej bogate dziedzictwo regionu (m.in. turystyki kulturowej, edukacyjnej, geologicznej, rodzinnej, sportowej, wypoczynkowej).
4. Konsekwentny rozwój specjalności w zakresie turystyki zdrowotnej (uzdrowskiej, rehabilitacyjnej, profilaktycznej, rewitalizacyjnej i geriatrycznej).
5. Wspieranie szkoleń zmierzających do wzrostu standardów świadczonych usług turystycznych.

- **Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2006-2014.**

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2006-2014 została przyjęta Uchwałą Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego nr XXV/404/06 z dnia 6 lutego 2006 r. Strategia zwraca szczególną uwagę na walory historyczne, w tym antropogeniczne, będące efektem działalności człowieka. Zabytkowe obiekty pełnią rolę wspomagającą walory Regionu. Wykorzystanie walorów historycznych do rozwoju turystyki poprzez turystyczne udostępnienie zabytków, pozwoli na pozyskanie dodatkowych środków na ich renowację co pozytywnie wpłynie na kształtowanie poczucia tożsamości narodowej.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego.**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego Uchwałą Nr XLVII/833/14 z dnia 22 września 2014r. Głównym założeniem regionalnej polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest skuteczniejsza ochrona i rewaloryzacja tych zasobów oraz racjonalne ich udostępnienie z myślą o poszerzeniu wiedzy zwłaszcza młodego pokolenia,

świadomości historycznej obywateli, a także wykorzystaniu jako czynnika rozwoju gospodarczego i promocji. Istotnym zadaniem jest wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w procesie pobudzania i utrwalania tożsamości regionalnej ogółu mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu i kultywowaniu rozwoju gospodarczego i promocji.

5.UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych Gminy).

a) Strategia Rozwoju Gminy Słupia na lata 2017-2030

- Misja strategii warunkuje sformułowanie kierunków bezpośrednich i pośrednich działań – celów strategicznych i operacyjnych. Gmina Słupia za pomocą wyznaczonych celów będzie dążyć do podwyższenia, jakości życia mieszkańców w taki sposób, aby poszczególne dziedziny życia i gospodarki wzajemnie się uzupełniały i przenikały tak, aby stworzyć kompleksową poprawę warunków. Położenie geograficzne oraz bogate walory przyrodniczo – kulturowe, powodują, iż gmina jest atrakcyjnym miejscem zarówno pod względem turystycznym, jak i gospodarczym.
- Wizja rozwoju Gminy Słupia jest stanem docelowym, który zostanie osiągnięty z wykorzystaniem możliwości i zasobów gminy. Zdefiniowana wizja stawia do realizacji cele i wyznacza kierunki działania, obszary interwencji, które wygenerują wzrost poziomu, jakości życia obecnych mieszkańców, a także zachęci do osiedlania się nowych. Spowoduje tym samym wzrost atrakcyjności turystycznej a także atrakcyjności gminy, jako inkubatora działalności gospodarczej i przedsiębiorczości.

- **Strategiczny Program Rozwoju**

Cele strategiczne są odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w Gminie Słupia na podstawie analizy stanu społeczno-gospodarczego Gminy. Cele strategiczne wynikają ze sformułowanej wcześniej wizji rozwoju Gminy. Wytaczają ścieżki, którymi trzeba podążać, by osiągnąć założony w niej plan. Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację konkretnych celów operacyjnych:

Cel strategiczny I: Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna.

Cel strategiczny II: Otwarty, kreatywny i konkurencyjny kapitał ludzki.

Cel strategiczny III: Innowacyjna i efektywna wielosektorowa gospodarka.

Cel strategiczny IV: Środowisko naturalne wysokiej jakości.

b) Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla terenu Gminy Słupia.

- Zatwierdzony uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia (Jędrzejowska) z dnia 27.11.2013 r. Opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego Nr 52 i 53 z dnia 09.01.2014 r. Na podstawie art. 20, ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.). Gminy Słupia Jędrzejowska uchwała co następuje:

§1

1. Uchwała się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu gminy Słupia Jędrzejowska; zwany dalej „planem”, stwierdzając jego zgodność z ustaleniami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Słupia Jędrzejowska.
2. Uchwała dotyczy obszaru, którego granice określone zostały w uchwale Rady Gminy Słupia Jędrzejowska Nr XXXV/194/2013 z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu gminy Słupia Jędrzejowska (ogłoszoną w Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2014 r. poz. 52) oraz rozstrzygnięciem nadzorczym Nr IN-III.4130.24.2013 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 8 stycznia 2014 r. (ogłoszonym w Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2014 r. poz. 53).

§2

1. Uchwała obejmuje ustalenia planu zawarte w treści uchwały, stanowiące tekst planu, który zawiera:
 - 1) Przepisy ogólne, ustalone w rozdziale I Uchwały,
 - 2) Zasady zagospodarowania terenów obowiązujące na całym obszarze planu, określone w rozdziale II Uchwały,
 - 3) Ustalenia szczegółowe – przeznaczenie terenów, określone w III rozdziale Uchwały
 - 4) Zasady rozbudowy i budowy systemów infrastruktury technicznej, określone w rozdziale IV Uchwały,
 - 5) Przepisy końcowe określone w rozdziale V Uchwały.

2. Integralnymi częściami Uchwały są:
 - 1) Część graficzna planu, obejmująca rysunek planu w skali 1:2000, stanowiący załącznik Nr 1, ustalający przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów oraz określający zasady uzbrojenia terenu,
 - 2) Rozstrzygnięcia, nie będące ustaleniami planu, obejmujące załącznik Nr 2 i Nr 3:
 - a) Załącznik nr 2 – zawierający rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag złożonych do projektu planu
 - b) Załącznik nr 3 – określający sposób realizacji zapisanych w planie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy, oraz zasad ich finansowania, zgodnie z przepisami o finansach publicznych”.
- Uchwała Nr XVI/89/2019 Rady Gminy Słupia z dnia 30 grudnia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w Gminie Słupia.

§1

1. Uchwała się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w gminie Słupia; zwany dalej „planem”, stwierdzając - iż nie narusza on ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Słupia zatwierdzonego Uchwałą Nr XXXVIII/183/2010 Rady Gminy Słupia z dnia 22 marca 2010r.
2. Uchwała dotyczy obszarów, których granice zostały określone na załącznikach graficznych do uchwały Nr XXXIV/183/2018 Rady Gminy Słupia z dnia 22 lutego 2018r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Słupia, z późniejszą zmianą oraz uchwały Nr XXXVI/195/2018 Rady Gminy Słupia z dnia 26 kwietnia 2018r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Słupia.

Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ) stanowi podstawowe narzędzie ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym. Jest to zbiór danych o zabytkach nieruchomych

znajdujących się na terenie gminy, które niekoniecznie muszą być wpisane do rejestru zabytków, ale posiadają istotną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ewidencja tworzona jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W Gminnej Ewidencji Zabytków uwzględniono zarówno obiekty sakralne, mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe, parki, jak i założenia urbanistyczne, układy ruralistyczne oraz elementy małej architektury. Ewidencja stanowi punkt wyjścia dla planowania przestrzennego, podejmowania decyzji inwestycyjnych oraz realizacji polityki ochrony dziedzictwa kulturowego.

GEZ została opracowana w ścisłej korelacji z Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami. Program ten określił główne kierunki działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy w perspektywie kilkuletniej. Jego opracowanie poprzedziła inwentaryzacja zasobów dziedzictwa oraz analiza ich stanu zachowania, co miało bezpośrednie przełożenie na aktualizację GEZ.

W roku 2017 została założona Gminna Ewidencja Zabytków, natomiast w 2021 przeprowadzono aktualizację GEZ, która została pozytywnie zaopiniowana przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dnia 20 sierpnia 2021 roku. Aktualizacja objęła przegląd dotychczasowych działań, ocenę ich skuteczności oraz dostosowanie priorytetów do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej gminy. Uwzględniono również nowe obiekty ujęte w GEZ, a także zidentyfikowano zagrożenia dla zachowania dziedzictwa kulturowego, w tym presję inwestycyjną i zaniedbania konserwatorskie. Pismem z dnia 07 stycznia 2025 roku pozytywnie zaopiniowano aktualizację dwóch kart adresowych dzięki czemu GEZ jest w pełni aktualna.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy

- **Rys historyczny Gminy Słupia**

Gmina Słupia utworzona została na mocy ukazu carskiego w 1864r. położona jest na obrzeżach województwa świętokrzyskiego w jego zachodniej części. Właśnie tu przebiega granica z województwem śląskim i małopolskim. Jest to teren Niecki Włoszczowskiej oraz Płaskowyzu Jędrzejowskiego około 300 m n.p.m. i zlewiska rzeki Pilicy.

Gmina Słupia należy do powiatu jędrzejowskiego. Administracyjnie gmina Słupia graniczy z pięcioma gminami: od zachodu i od południa z gminami województwa śląskiego Szczekociny i Żarnowiec oraz od północy z gminą Moskorzew, od północnego-wschodu z gminą Nagłowice, od południowego-wschodu z gminą Sędziszów, należącymi do województwa świętokrzyskiego. Powierzchnia ogólna Gminy wynosi 108,4 km², co stanowi 1,08% obszaru obecnego województwa świętokrzyskiego. W jej skład wchodzi 14 sołectw: Dąbrowica, Jasieniec, Nowa Wieś, Nowy Węgrzynów, Obiechów, Raszków, Rawka, Rożnica, Sieńsko, Słupia, Stary Węgrzynów, Sprowa, Wielkopole, Wywła. Gmina ma charakter wybitnie rolniczy. Użytki rolne stanowią 71,9% powierzchni terenu Gminy Słupia, która wynosi 10 832 ha. Grunty orne zajmują powierzchnię 7 789 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi 9 ha (dane powierzchni gruntu Gminy Słupia według wydruku danych z Rejestru Geodezyjnego Gruntów na dzień 27.10.2020). Działalność rolnicza stanowi główne źródło utrzymania mieszkańców.

Gmina Słupia położona jest poza ważniejszymi szlakami komunikacyjnymi. W gminie nie ma drogi krajowej, ani wojewódzkiej, występują natomiast drogi powiatowe o łącznej długości 63,98 km i gminne o długości 68 km. Gmina ma bezpośrednie połączenie z Jędrzejowem, Sędziszowem i Szczekocinami. W Sędziszowie (odległym 10 km) znajduje się stacja PKP, która zapewnia dojazd do Warszawy, Krakowa, Kielc i Katowic. Na terenie Gminy znajduje się Miechowsko-Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu z cennymi obiektami przyrodniczymi, urozmaiconym krajobrazem, kompleksami leśnymi i wodami oraz użytkowaniem ekologicznym. Obszar chroniony stwarza korzystne warunki do rozwoju turystyki i rekreacji.

Słupia posiada bogatą tradycję historyczną. Już w sześć lat po koronacji Władysława Łokietka, a więc w 1326r. istniał tu kościół parafialny pod wezwaniem Świętej Trójcy. Istniejący do dziś, murowany kościół został wzniesiony w latach 1778 – 1782 z fundacji Antoniego Michałowskiego, podkomorzego krakowskiego. Po spustoszeniu tego obiektu sakralnego w 1794r., świątynię odrestaurowano w 1807r. w stylu klasycystycznym. W połowie XV w. Słupia jako wieś kościelna, będąca własnością Stefana Świętopelka, herbu Lis, posiadała łany kmiece, karczmę, zagrodników, od których dziesięcinę płacono prepozyturze krakowskiej. Miejscowe probostwo posiadało własne użytki rolne. Folwark, karczma i także kmiecie przekazywali dziesięcinę plebanii w Słupi.

Dzieje miejscowości w obecnej gminie w XVI do XVII w. były znaczące. Świadczą o tym liczne nadania na rzecz probostwa, a przede wszystkim kościołów w Słupi i Obiechowie. Do szczególnie burzliwych w wydarzenia należy zaliczyć końcowy okres XVIII w. Tu właśnie 6 czerwca 1794r. w północnej części gminy, na terenach między wsiami, Wywłą, Chebдьми i Rawką, Tadeusz Kościuszko, dysponujący 15000 powstańców, stoczył bitwę pod Szczekocinami z wojskami rosyjsko-pruskimi, liczącymi około 27000 żołnierzy regularnej armii. Wojska powstańcze po zaciętych walkach zostały zmuszone do odwrotu. Mimo strat, jakie poniosła okoliczna ludność w odwecie za walki w okresie Powstania Kościuszkowskiego, gmina rozwijała się w dalszym ciągu. Odbudowane zostały zabytki sakralne, a także zagrody chłopskie. W gminie istniały tradycje walk narodowowyzwoleńczych. Miejscowy ród właścicieli folwarków brał aktywny udział w Powstaniu Styczniowym.

- **Zabytki nieruchome**

Zachowane obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie gminy pochodzą z kilku okresów historycznych, które stanowią istotny element lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego. Zabytki te są świadectwem wielowiekowej historii regionu, jego tradycji religijnych, społecznych i gospodarczych. Występują one w różnych formach i reprezentują zróżnicowane typy architektury i sztuki użytkowej.

1. ***Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Obiechowie.***

Jest to kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP w Obiechowie wzniesiony w 1763r. reprezentujący styl baroku. Jego fundatorką była Katarzyna z Dębskich Mieroszevska, dziedziczka Obiechowa. Jednonawową świątynię o konstrukcji zrębowej wzniesiono

z drzewa modrzewiowego. Kościół był odnawiany i konsekrowany w 1890 r. przez bpa Tomasza Kulińskiego. Na przełomie XVI i XVII w. parafia została przejęta przez innowierców. W ołtarzu głównym w stylu rokoko znajduje się obraz Matki Bożej Szkaplerznej z Dzieciątkiem w srebrnych sukienkach. W ołtarzu złożono relikwie św. Wincentego i św. Agnieszki. Po lewej – obraz Matki Bożej Kodeńskiej, a po prawej – obraz św. Antoniego. Wnętrze kościoła zdobią figury świętych wykonane w drewnie i współczesna polichromia z 1971 r. Na dachu kościoła znajduje się wieża z dwoma zabytkowymi dzwonami: XV-wiecznym z medalionem Matki Bożej oraz datowanym na 1625r. z motywem Zwiastowania i Ukrzyżowania. Kościół zbudowany jest w stylu gotyckim. Na planie krzyża z drewna modrzewiowego, podniebienie ma kształt łodzi odwróconej pomiędzy nawą a prezbiterium jest tęczą oparta na filarach przeciwnych. Jedno ramię świątyni stanowi kaplica św. Stanisława, biskupa męczennika i tu znajduje się chrzcielnica i ołtarz św. Izydora a drugie skrzydło zajmuje zakrystia. Kościół otacza dziedziniec w formie trójkąta.

Ogólna charakterystyka kościoła:

- Wiek: XVII
- Styl: barokowy
- Ilość budynków: 1, kondygnacji 1
- Ściany: drewno
- Stropy: strop w kształcie odwróconej łodzi
- Pokrycie dachu: blacha cynkowa.

2. Kaplica przy kościele w Obiechowie.

W roku 1819 przy kościele w Obiechowie została zbudowana kaplica. Fundatorem kaplicy był hrabia Józef Mieroszewski. W niej spoczywają zwłoki Marii Stadnickiej (właścicielki Obiechowa w roku 1860). Nad wejściem do kaplicy widoczny jest napis „MAUZOLEUM”.

Ogólna charakterystyka kaplicy:

- Wiek: XIX
- Styl: neoklasycyzy
- Ilość budynków: 1, kondygnacji 1
- Ściany: kamień i cegła
- Sklepienia: kamień i cegła
- Stropy: cegła
- Pokrycie dachu: blacha ocynkowana.

3. *Brama w ogrodzeniu przykościelnym w Obiechowie.*

Kościół w Obiechowie otoczony jest murem z 1819 roku. W ogrodzeniu przykościelnym znajduje się brama, przez którą wierni przychodzą do kościoła. Ogólna charakterystyka bramy w ogrodzeniu przykościelnym:

- Wiek: XVIII
- Ilość bramek: 2 bramki i 1 brama
- Szerokość bramki 125cm, wysokość bramki 200 cm.
- Szerokość bramy 220 cm, wysokość bramy 225 cm.
- Ściany: budowane z kamienia łamanego na zaprawie wapienno piaskowej.

4. *Zespół pałacowo - parkowy w Raszkowie .*

Zespół pałacowo – parkowy - własność prywatna.

Zespół pałacowo parkowy w Raszkowie położony jest na zachodnim krańcu wsi. Do dworu prowadzą dwie drogi: od południa przez folwark do kolonii Węgrzynów a i od północy drogą Raszków - Sprowa wiedzie aleja jesionowa.

Zespół pałacowo – parkowy składa się z:

- Pałacu (dworu) – wpisanego do rejestru zabytków woj. kieleckiego decyzją WKZ w Kielcach z dnia 20.05.1970 r., nr rejestru 538,
- Parku – wpisanego do rejestru zabytków woj. kieleckiego decyzją WKZ w Kielcach z dnia 20.05.1970 r., nr rejestru 538,
- zabudowania gospodarczego (spichlerz, pozostałości stodoły) – wpisane do rejestru zabytków woj. kieleckiego decyzją WKZ w Kielcach z dnia 20.05.1970 r., nr rejestru 358.

Dwór jest parterowy, murowany, budynek wzniesiony na planie prostokąta, pokryty dachem mansardowym. Na osi dworu od strony południowej znajduje się spichlerz z bogatą ornamentyką wykonaną z cegły klinkierowej. Od bramy wjazdowej w kierunku zabudowań gospodarczych prowadzi aleja kasztanowa.

Zespół parkowy obejmuje obszar 4.43 ha i zachowały się do obecnej chwili grube stare graby oraz grabowe nasadzenia alejowe, sosna czarna, okazałe lipy, klony i jesiony, aleje kasztanowe, wiązy, brzozy, dęby, topole, jawory. Ogółem drzew około 500 sztuk.

Ogólna charakterystyka pałacu:

- Wiek: XVIII / XIX

- Ilość budynków: 1, kondygnacji 1, ilość pomieszczeń - 16
- Kubatura: ok. 2422 m³, powierzchnia użytkowa 645 m²
- Ściany: budowane z cegły z użyciem kamienia
- Sklepienia w piwnicach - murowane z cegły i kamienia
- Stropy: drewniane
- Pokrycie dachu: blacha.

5. *Park podworski w Rożnicy.*

Drzewostan w zabytkowym parku wokół budynku pałacu w wieku około 100 lat. Wielogatunkowy jego skład stanowi funkcję ozdobną i ochronną otoczenia pałacu. Składa się on z około 15 gatunków drzew w różnym wieku (topola, jesion, buk, grab, lipa, klon, modrzew, kasztan, czereśnia dzika, grusza, jawor, wiąz, świerk zwykły i niebieski). Drzewostan ten jest obecnie starodrzewem ulegającym coraz szybciej degradacji na wskutek wieloletnich zaniedbań i z powodu braku czynności ochronnych ze strony właściciela, którym jest osoba prywatna.

Widoczna jest niszczyielska działalność człowieka objawiająca się niekontrolowaną wycinką drzew. Park nie jest dozorowany, a wstęp do niego ma każdy. W parku nie są wykonywane zabiegi fitosanitarne. Podszycie parku stanowią chwasty oraz krzewy dzikie, zauważalne są resztki krzewów ozdobnych takich jak tawułka i ligustr. Ogółem średnio około 330 drzew.

6. *Park podworski w Sieńsku.*

Park w Sieńsku położony jest w środkowej części wsi, przy drodze powiatowej Słupia – Sieńsko – Trzciniec i ma około 100 lat. Drzewostan w zabytkowym parku w Sieńsku składa się z okazałych drzew: kasztanowce, jesiony, lipy, piękne akacje. W parku widoczne są aleje kasztanowe, akacyjne i jesionowe.

W 2020 roku Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków decyzją nr 448A/2020 z dnia 05.11.2020 zezwolił na geodezyjny podział nieruchomości nr 219/1 obręb 0009 Sieńsko gm. Słupia, na której to zlokalizowana jest główna część parku podworskiego. Gmina Słupia wystąpiła z wnioskiem o ww. podział w celu poprawienia zagospodarowania działki sąsiedniej tj. 219/2 (na której mieści się budynek nieczynnej szkoły). Podjęte działania w celu nadania nowych funkcji przyczynią się do rewitalizacji całego obiektu w przyszłości.

7. *Kościół Parafialny pod wezwaniem Św. Trójcy w Słupi.*

Kościół w Słupi położony jest w środkowej części Gminy Słupia, po prawej stronie drogi powiatowej biegnącej w kierunku Szczekocin. Budowa została rozpoczęta w 1778 r., a zakończona w 1807 r. Fundatorem kościoła w Słupi był Antoni Michałowski, dziedzic dóbr słupskich, podkomorzy krakowski. Kościół zbudowany jest w stylu klasycystycznym z bogatą dekoracją stiukową wnętrza. Konsekracja kościoła odbyła się 20 sierpnia 1884 r. Kościół otrzymał wezwanie Św. Trójcy. Kościół jest otoczony starymi, grubymi drzewami, w najbliższym otoczeniu znajduje się murowana dzwonnica i plebania wraz z zabudowaniami gospodarczymi. W kościele znajdują się marmurowe epitafia.

Ogólna charakterystyka kościoła:

- Wiek: XVIII
- Styl: klasycystyczny
- Ilość budynków: 1, kondygnacji 1
- Ściany: budowane z cegły z użyciem kamienia
- Stropy: strop w kształcie kopuły
- Pokrycie dachu: blacha cynkowa.

8. *Pałac (obecnie dwór) w miejscowości Słupia wraz z towarzyszącym mu parkiem.*

Oba te obiekty tworzą zespół dworsko – parkowy w miejscowości Słupia i obecnie zostały wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa świętokrzyskiego pod nr A.147/1-2. Pałac w Słupi jest budynkiem wolno stojącym. Znajduje się w parku, w pobliżu Kościoła p.w. Św. Trójcy, zbudowany na wzgórzu ponad wsią zwany pałacem. Zbudowany w końcu XVIII wieku. Obecnie pałac jest siedzibą Urzędu Gminy, otoczony jest starym parkiem. W pałacu znajdują się piękne piece kaflowe, kunsztownie zdobione, wykute w metalu schody, kredensy wmurowane w ścianę.

Ogólna charakterystyka pałacu:

- Wiek: XVIII
- Styl: klasycystyczny
- Ilość budynków: 1, kondygnacji 2
- Ściany: budowane z cegły z użyciem kamienia
- Stropy
- Pokrycie dachu: blacha cynkowa.

-

Park podworski w Słupi położony jest przy drodze powiatowej – Wodzisław – Szczekociny, leży w Niece Nidziańskiej i w Płaskowyżu Jędrzejowskim. Żyzność gleb oraz korzystne warunki klimatyczne stwarzają możliwość dobrego wzrostu i rodzaju różnorodności gatunkom drzewiastym zarówno rodzimym jak i obcym o czym świadczą okazałe jesiony, jawory, modrzewie, lipy, platan i sosna wejmutka. Wiek najgrubszych drzew ocenia się na 80 – 160 lat. Większość starodrzewu jest w klasie wieku około 60 lat. W parku szczególnie okazałe są lipy drobnolistne, modrzewie europejskie, sosna wejmutka i klon. Przy drodze wjazdowej do pałacu znajduje się rząd starych głogów.

9. *Park w miejscowości Sprowa.*

Pierwsze wzmianki o Sprowie mówią, że wieś Sprowa istniała już w 1288 roku, wówczas właścicielem wsi był Piotr syn Dobiesława Sandowicza.

Od połowy XIX wieku Sprowa była folwarkiem Słupi, która należała do Adolfa Niemojewskiego, który po około 50 latach zaczął wyprzedaż majątku. I w ten sposób w posiadanie sprowskiego folwarku wszedł Pan Moes. W Sprowie z dawnych lat zachował się tylko szczątkowy park, w którym pozostało niewiele wspaniałych okazów drzew.

10. *„Kopiec Prusaków” oraz „Kopiec Kosynierów” w miejscowości Wywła.*

Przez obszar gminy przebiega historyczny szlak Kościuszki, upamiętniający bitwę rozegraną 6 czerwca 1794r. pomiędzy wojskami Tadeusza Kościuszki, z przeważającymi siłami wojsk rosyjskich i niemieckich na polach wsi Rawka, Wywła, Hebdzie. W historii nazwaną ją – Bitwą pod Szczekocinami. Na polu bitwy, do dziś znajduje się pamiątkowy stożek z krzyżem – „Kopiec Kościuszki” o wysokości 2 metrów, delikatnie rysując się w krajobrazie. Przez teren bitew prowadzi „Historyczny szlak Kościuszki”. Ze względu na historyczne miejsce, szczególne walory krajobrazowe oraz wartości dydaktyczne, teren ten podlega ochronie, stanowi świadectwo lokalnej tożsamości kulturowej, kwalifikuje się do upamiętnienia i szczególnego oznakowania, stanowi niewątpliwie atrakcję turystyczną.

Podstawowym działaniem ochronnym w stosunku do obiektów i obszarów historycznych jest zarejestrowanie ich w rejestrze zabytków prowadzonym przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Stan w jakim zachowane są zabytki nieruchome jest różny. Poszczególne zabytki remontowane i restaurowane są przez właścicieli w zakresie odpowiadającym ich możliwością finansowym. Najlepiej zachowane są kościoły: w Słupi

oraz Obiechowcie gdzie miejscowi proboszczowie oraz mieszkańcy poprzez zbiórkę pieniędzy oraz dofinansowanie starają się, aby zachować miejsce kultu religijnego w jak najlepszym stanie dla siebie jak i przyszłych pokoleń.

Konsekwencje wynikające z objęcia zabytków poszczególnymi formami ochrony:

➤ Odnosnie obiektów ujętych w ewidencji:

W stosunku do zabytków ujętych w ewidencji wszelkie działania mogące prowadzić do zmiany wyglądu zabytku oraz jego stanu zachowania należy uzgadniać ze stanowiska konserwatorskiego stosownie do art. 39 ust. 3 Prawo budowlane.

W stosunku do obszaru ujętego w ewidencji (układ przestrzenny wsi Słupia) wszelkie działania mogące potencjalnie wpłynąć na sposób zagospodarowania przestrzeni na wskazanym obszarze, w tym dotyczące zmian zewnętrznych przy obiektach współczesnych, nie zabytkowych, należy uzgadniać ze stanowiska konserwatorskiego stosownie do art. 39 ust.3 ustawy Prawo budowlane.

➤ Odnosnie obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych:

W stosunku do obiektów i obszarów ujętych w rejestrze zabytków nieruchomych województwa świętokrzyskiego, wszelkie działania dotyczące tych obiektów oraz obszarów wymagają bezwzględnego uzyskania pozwolenia ŚWKZ w Kielcach w trybie decyzji, stosownie do art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Pozwolenie wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;

- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Na terenie gminy znajdują się mogiły żołnierzy i partyzantów poległych podczas II wojny światowej. W gminie Słupia obecne są ślady wydarzeń historycznych, miejsca pamięci narodowej związane z walkami narodowo-wyzwoleńczymi. Należą do nich:

- a) Tablica pamiątkowa w siedzibie Urzędu Gminy w Słupi, poświęcona twórcom i uczniom tajnego nauczania w latach 1940-1945. Znajdowała się tu filia Uniwersytetu Jagiellońskiego z wydziałami prawa, filozofii, historii, polonistyki i medycyny.
- b) Pałac w Rożnicy – w latach 50-tych XX wieku był siedzibą reaktywowanego Uniwersytetu Ludowego. Było to miejsce spotkań wielu znakomitych polskich pisarzy, poetów, pedagogów i ludzi nauki.
- c) Tablica pamiątkowa upamiętniająca pobyt w Słupi Wincentego Witosa w okresie okupacji niemieckiej.
- d) Pomnik w Słupi na cześć odzyskania niepodległości Polski w 1918 r.

- **Zabytki archeologiczne**

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się 85 zabytków archeologicznych przedstawionych w Tabeli nr 1 (załącznik nr 1 do niniejszego Programu). Najważniejsze informacje dotyczące zabytków archeologicznych:

a) Inwestycje planowane na obszarze stanowisk archeologicznych, bez względu na to, czy są one wpisane do rejestru zabytków archeologicznych lub widnieją w wykazie ewidencyjnym, wymagają uzgodnienia z Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

b) Właściciel zabytku/inwestor, przed wystąpieniem o pozwolenie na wykonanie prac, może poprosić o opinię ŚWKZ, w której zostaną wskazane kolejne, niezbędne kroki, które należy podjąć przed przystąpieniem do realizacji inwestycji.

c) Badania archeologiczne mają różne formy, wskazywane przez Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków w zależności od zakresu planowanej inwestycji, m.in.:

- badania powierzchniowe, polegające na prospekcji terenowej obszaru planowanej inwestycji w celu odkrycia widocznych zabytków archeologicznych (znalezisk ziemi lub form terenowych).

- nadzór archeologiczny, polegający na stałej obecności archeologa w miejscu prowadzenia inwestycji. Jego zadaniem jest udokumentowanie wszystkich obiektów mogących mieć charakter zabytkowy, a także wstrzymanie prac w przypadku natrafienia na nieruchomy zabytek archeologiczny bądź zabytek ruchomy wymagający konsultacji z konserwatorem.

- badania wykopaliskowe, najbardziej inwazyjna metoda, polegająca na eksploracji nawarstwień stratygraficznych i znajdujących się w nim obiektów oraz konstrukcji.

- badania sondażowe, polegające na otwarciu niewielkiego wykopu w celu weryfikacji obecności stanowiska archeologicznego (rodzaj badań wykopaliskowych).

d) W przypadku odkrycia przedmiotu, który przypuszczalnie może być zabytkiem, należy zabezpieczyć obiekt i jego otoczenie, a w sytuacji kiedy odkrycie dokonane zostało w trakcie prowadzenia prac ziemnych, prace te należy wstrzymać, a o fakcie dokonania odkrycia należy powiadomić Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub lokalne organy samorządowe (burmistrz, wójt).

zabytki ruchome –

Wpisane pod numerem rejestru 60 B stanowią wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Św. Trójcy w Słupi zawierającym 36 pozycji złożony z dzieł malarstwa, rzeźby oraz rzemiosła artystycznego, powstałych w okresie od początku XVII w. do 2 końca XIX w. Są to:

1. Ołtarz główny klasycystyczny z lat 1780-1790; w retabulum osiem klasycystycznych rzeźb z tegoż czasu: krucyfiks (na tle malowidła z pocz. XX w., z przedstawieniem

- Matki Boskiej, św. Jana Ewangelisty i św. Longina) oraz figury Boga Ojca, Matki Boskiej, św. Jana Ewangelisty, św. Weroniki, św. Longina, a także para aniołów.
2. Ołtarz boczny Matki Boskiej, klasycystyczny z lat ok. 1780-1790; w retabulum dwa obrazy: Matka Boska z Dzieciątkiem oraz św. Anna i Joachim, późnorennesansowy z pocz. XVII w., i „Św. Józef z Dzieciątkiem”, klasycystyczny, współczesny ołtarzowi.
 3. Ołtarz boczny Pana Jezusa, klasycystyczny z lat ok. 1780-1790; w retabulum dwa obrazy: „Adoracja Matki Boskiej przez Wszystkich Świętych”, późnobarokowy z kon. XVIII w., i „Św. Jan Nepomucen”, klasycystyczny, współczesny ołtarzowi.
 4. Ołtarz boczny św. Piotra, klasycystyczny z lat ok. 1780-1790; w retabulum dwa klasycystyczne obrazy: „Uwolnienie św. Piotra z więzienia”, z 1 poł. XIX w., oraz „Św. Antoni z Dzieciątkiem”, współczesny ołtarzowi.
 5. Ołtarz boczny św. Marii Magdaeny, klasycystyczny z l. ok. 1780-90; w retabulum dwa klasycystyczne obrazy: „Św. Maria Magdalena”, z 1 poł. XIX w., oraz „Król Dawid”, współczesny ołtarzowi.
 6. Chrzcielnica klasycystyczna z lat 178-1790.
 7. Dwie kropielnice późnobarokowe z ok. 1782 r.
 8. Kazalnica późnobarokowa z lat 1780-1790.
 9. Organy z ok. 1800 r. (prospekt o cechach rokokowych).
 10. Dwa konfesjonały klasycystyczne z 1838 r.
 11. Dziewięć segmentów ławek (w tym ławka kolatorów), o charakterze barokowym, z 1838 r.
 12. Krucyfiks ścienny, neobarokowy z 2 poł. XIX w. (wys. Żeliwnej figury: 44,5).
 13. Krucyfiks ścienny, o charakterze barokowym i cechach ludowych, z XIX w. (wys. Fig. 65,5).
 14. Krucyfiks ścienny, o cechach barokowych i ludowych, z XIX w. (wys.fig. 40)
 15. Krucyfiks procesyjny, neobarokowy z XIX w.
 16. Rzeźba figura św. Michała Archanioła (fasada), klasycystyczna z ok. 1782 r.
 17. Tablica poświęceniowa konsekracji kościoła, z 1884 r.
 18. Tablica epitafijna Anny z Mossakowskich Michałowskiej, z ok. 1778 r.
 19. Tablica epitafijna Antoniego Michałowskiego, z ok. 1802 r.
 20. Epitafium Anieli z Załuskich Trzebińskiej, klasycystyczne z ok. 1821 r.
 21. Tablica epitafijna Józefy z Wielkopolskich Michałowskiej, z ok. 1830 r.
 22. Tablica epitafijna Zofii z Michałowskich Ostrowskiej, z ok 1858 r.

23. Epitafium Adolfa Niemojewskiego, neoklasycystyczne z ok. 1873 r.; w zwieńczeniu płaskorzeźbiony portret zmarłego – z tegoż czasu.
24. Epitafium Julii z Michałowskich Niemojewskiej, neoklasycystyczne z ok. 1877 r.
25. Tablica epitafijna ks. Ignacego Gawlikowskiego, z ok. 1886 r.
26. Tablica epitafijna ks. Walentego Abramskiego, z ok. 1868 r.
27. Stacje Drogi Krzyżowej (14 barwionych miedziorytów), klasycystyczne z 1 poł. XIX w., Francja.
28. Dwanaście zacheuszków z obrazami z popiersiami Apostołów, klasycystycznymi z 2 ćw. XIX w. (święci: Piotr, Paweł, Jan, Maciej, Szymon, Juda Tadeusz, Jakub Starszy, Bartłomiej, Mateusz, Andrzej, Tomasz i Filip).
29. Obraz „Św. Zyta”, neoklasycystyczny z kon. XIX w.
30. Obraz św. Izydor, neoklasycystyczny z kon. XIX w.
31. Obraz św. Anna, neoklasycystyczny z kon. XIX w.
32. Obraz „Św. Małgorzata maria Alacoque”, neoklasycystyczny z kon. XIX w.
33. „Zespół czterech naczyń liturgicznych - XVIII-XX w

Wpisane pod numerem rejestru 295 B stanowią wystrój i wyposażenie zespołu kościoła parafialnego (kościół, dzwonnica, cmentarz przykościelny) w Obiechowie, gm. Słupia zawierającym 26 pozycji złożony z dzieł malarstwa, rzeźby oraz rzemiosła artystycznego, powstałych w okresie od początku XV w. do pocz. XX w. Są to:

1. Ołtarz główny, neorokokowy z 1890 r. (ok. 700 x 600 x 130); w retabulum trzy neobarokowe obrazy: „Matka Boska z Dzieciątkiem” (145 x 90) i „Nawiedzenie” (ok. 60 x 50) z tego okresu co ołtarz oraz „Ukrzyżowanie” z 1915 r., pędzla Bolesława Rutkowskiego oraz dwie neobarokowe rzeźby: „Św. Piotr” (wys. 140), św. Paweł (wys. 140) współczesne ołtarzowi.
2. Ołtarz boczny, przytęczowy, po stronie płu., neobarokowy z elementami neorokoka z 1890 r. (ok. 650 x 250 x 140), w retabulum trzy obrazy: Św. Anna z Marią i św. Joachinem” późnobarokowy z 2 poł. XVIII w. (180 x 90), „Matka Boska Kodeńska”, z tuż po 1890 r. (178 x 91) i „Miłościwe Serce Jezusa” z ok. 1890 r. (68 x 50).
3. Ołtarz boczny, przytęczowy, po stronie pld, neobarokowy z elementami neorokoka z 1890 r. (ok. 650 x 250 x 140), w retabulum trzy obrazy: „Św. Tekla”, późnobarokowy z 2 poł. XVIII w. (180 x 92) oraz „Św. Antoni Padlewski” (178 x 91) i „Miłościwe Serce Marii” (68 x 50), bez wyraźnych cech stylowych, z ok 1890 r.
4. Ołtarz boczny w kaplicy, neobarokowy z elementami neorokoka, zapewne z 1890 r. (375 x 230 x 107); w retabulum trzy obrazy: „Pieta” (142 x 71) i „Św. Izydor” (139 x

82), z 1915 r., pędzla Bolesława Rutkowskiego oraz „Św. Stanisław” o charakterze ludowym z XIX/XX w. (34 x 29) a także dwie neobarokowe rzeźby: zapewne „Św. Stanisław” (wys.82) i „Św. Wojciech” (wys. 86).

5. Tabernakulum rokokowe z 3 ćw. XVIII w. (136 x 135 x 50).
6. Ambona neobarokowa z elementami neorokoka z 1890 r. (550 x 250 x 115).
7. Prospekt organowy, barokowy z 1683 r., przerabiany w XIX i w XX w. (300 x 145 x 105).
8. Dwa konfesjonały późnobarokowe z 2 poł. XVIII w. (255 x 170 x 105).
9. Dwa segmenty rokokowych ławek z 3 ćw. XVIII w. (129 x 360 x 185).
10. Chrzcielnica barokowa z XVII w. nakrywa rokokowa z 3 ćw. XVIII w. (138 x 50 x 50 – śred. Misy, 51 x 58 x 58 – sred. Nakrywy).
11. Portal z prezbiterium do kaplicy (dawenej zakrystii), rokokowy z 3 ćw. XVIII w. (315 x 310 x 33).
12. Drzwi (w wejściu z prezbiterium do zakrystii), zamki i okucia barokowe z XVII w., drzwi z ok. 1890 r. (255 x 170 x 25),
13. Rzeźba – „Krucyfiks ołtarzowy”, neobarokowy z koń. XIX w. (44,5 x 19 x 7).
14. Rzeźba – „Krucyfiks”, barokowo – ludowy z 1 poł. XIX w. (wys. Ok. 120).
15. Rzeźba – „Krucyfiks”, barokowo – ludowy z 1 poł. XIX w. (wys. 130).
16. Obraz – „Ukrzyżowanie”, późnobarokowy, z 2 poł. XVIII w. (160 x 100).
17. Obraz – „Stygmatyzacja św. Franciszka, neobarokowy z 1890 r. (170 x 104) wraz z współczesnymi mu ramami.
18. „Zespół pięciu naczyń liturgicznych, XVIII-XIX w.”

W dzwonnicy:

19. Dzwon gotycki z XV w. (ok. 90 x ok. 90 x ok. 90)
20. Dzwon późnorenesansowy z 1625 r. (60 x 65 x 65).

Na cmentarzu przykościelnym:

21. Nagrobek Wincentego Tobolskiego, zm. 1852 r. (242 x 78 x 78).
22. Rzeźba – Krucyfiks (na bramce w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego), neobarokowy z 2 poł. XIX w. (70 x 50 x 15).

- **Zabytki w zbiorach muzealnych i dziedzictwo niematerialne**

Zgodnie z Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. Nr 202, poz. 2073):

1. Zabytki przechowywane w muzeach są ewidencjonowane, a dokumentacja ewidencyjna powinna być zgodna ze stanem faktycznym.
2. Ewidencjonowanie polega na wpisie dokonanym odpowiednio w następującej dokumentacji ewidencyjnej: karcie ewidencyjnej, inwentarzu muzealiów, prowadzonym w formie księgi inwentarzowej, księdze depozytów, dokumentacji badań archeologicznych i innych badań terenowych - pozwalającym zidentyfikować każdy ze znajdujących się w muzeum zabytków.
3. Ewidencjonowanie, o którym mowa w ust. 2, może być prowadzone w formie elektronicznej.
2. Przekazywanie zabytków do zbiorów muzealnych dokumentuje się protokołem przyjęcia, potwierdzającym wolę przekazania - przyjęcia przez przedstawicieli stron.

Wartość niematerialnego dziedzictwa kulturowego dostrzeżona została przez UNESCO, które 17 października 2003 r. uchwaliło Konwencję w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, opracowując jednocześnie jego spójną definicję, która brzmi:

„Niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami, oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.

Na terenie Gminy Słupia nie ma instytucji publicznych i prywatnych o statusie muzeum rejestrowanego.

Przykłady dziedzictwa niematerialnego w Gminie Słupia:

- W Gminie Słupia regularnie odbywają się obchody Nocy Świętojańskiej (nazywane zwyczajowo „Wiankami”). Kompozycje głównie z żywych kwiatów puszczane są wieczorem na wodę w stawie zlokalizowanym w centrum wsi Słupia. Niewątpliwie zwyczaj ten integruje mieszkańców w to wyjątkowe święto. Zanim powstał cykl corocznych imprez, miejscowa społeczność spotykała się na czterech brzegach stawu, palono ogniska oraz puszczano wianki.
- Słupiański siekaniec dworski – przygotowywany jest od kilkudziesięciu lat na terenie Słupi oraz jej okolic. Wieś Słupia położona w zachodniej części powiatu jędrzejowskiego ma charakter rolniczy i słynie z uprawy gryki. Słupiańskie gospodynie już przed wiekami doskonale znały wiele sposobów na przyrządzanie kaszy, która stanowiła podstawę pożywienia w każdym gospodarstwie. Dlatego na bazie kaszy gryczanej przygotowywano różnego rodzaju potrawy, między innymi siekańca dworskiego. Według relacji mieszkańców Słupi, potrawa ta wywodzi się ze słupskiego dworu i sporządzane jest według skrzętnie zapisanych przepisów przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Jak wspominają najstarsze mieszkanki gminy, siekańca najczęściej spożywano w okresie Świąt Bożego Narodzenia: „Dawniej w moim domu była to potrawa wyłącznie na Święta Bożego Narodzenia. Mięso wieprzowe, najlepiej karczek, bułka kajzerka, żółtka, mąka, śmietana, sól, masło i pieprz. Kasza musi być uprażona w dwóch szklankach wody na sypko. Mięso drobno posiekane lub zmielone. Składniki wszystkie dodawać powoli ciągle wyrabiając masę” (wywiad etnograficzny z mieszkańcami Słupi). Słupiański siekaniec dworski został wpisany na listę produktów tradycyjnych w dniu 21.01.2011r. w kategorii: Gotowe dania i potrawy w województwie świętokrzyskim.
- Słupski jabcak – szarlotka z chleba razowego, która była i jest przysmakiem wielu rodzin na terenach Gminy Słupia. Jest to nie tylko bardzo smaczne ciasto, ale zarazem dietetyczne.
- Nalewka hr Dreckiego – smakowo nalewki były dobierane do odpowiednich potraw, ale mieszane były tylko według przepisów wtajemniczonych. Tak też było we dworze w Słupi, gdzie w rodzinnych zbiorach zachowała się taka receptura. Owoce na nalewkę (dojrzały czarny bez) zalewano już w czerwcu bądź lipcu, a degustacja miała miejsce po wieczery wigilijnej. Wtedy to cała rodzina skupiona wokół wysokiej i mieniącej się różnymi kolorami choinki, śpiewała kolędy racząc się bżową nalewką hrabiego Dreckiego.

- Symbol Gminy – w polu czerwonym srebrna wieża z czarnym dachem i takimiż oknami i wejściem, po prawej jej stronie herb Lis, po lewej zaś herb Odrowąż takiejże barwy. Wyobrażenie herbu nawiązuje do dziejów całej gminy. Nazwa miejscowości w XIV – XV wieku brzmiała Siup, Słupecz. Dopiero w XVI wieku (1529) Słupya, a w 1787 r. Słupia. W literaturze przedmiotu stwierdza się, że słup oznaczał wieżę drewnianą lub murowaną, mającą charakter obronny. Stąd w herbie gminy występuje wieża murowana kamienna. Większość miejscowości wchodzących w skład Gminy Słupia była w posiadaniu możnego rodu Lisów. Sama zaś Słupia była w początkach XVI wieku własnością Pakosław h. Lis kasztelana krakowskiego. Dwie miejscowości wchodziły w skład dóbr Odrowążów (Raszków i Sprowa). Stąd w herbie gminy oprócz wież znalazły się godła herbów Lis i Odrowąż. O barwie pola tarczy zdecydowały barwy pól obu herbów rycerskich.

Na środku wsi Słupia rozciąga się malowniczy staw, a na jednym z jego brzegów stoi dumnie na kamiennym postumencie posąg Św. Jana Nepomucena, patrona żeglarzy i pomaga w obliczu powodzi. Dlatego jego pomniki kultu sytuowane są nad brzegiem wód. W drodze do obecnego kościoła parafialnego została postawiona figura Najświętszej Marii Panny z 1861 roku. Spod jej stóp wypływa strumyk, który płynie przez całą wieś w kierunku Sędziszowa. Woda w nim czysta i prawdopodobnie posiadająca uzdrawiającą moc. Legenda głosi, że kto w Wielką Sobotę napije się wody ze strumyka, będzie cieszył się dobrym zdrowiem i długim życiem. Są niestety lata, że źródła przestają bić, aby znów niespodziewanie się obudzić.

Bardzo ważnym faktem świadczącym o dziedzictwie Gminy Słupia był pobyt samego Wincentego Witosa, który zagościł w pałacu w Słupi z 21 na 22 listopada 1944 roku. Pod osłoną nocy został przywieziony bryczką i zajął niewielki narożny pokój na pierwszym piętrze. Witos miał tutaj oczekiwać na przerzut do Londynu, do którego jednak nie doszło ze względów pogodowych. Słupię opuścił dopiero trzy tygodnie później na nazwisko Józef Nowak dnia 11 grudnia 1944 roku. Wydarzenie to upamiętnia tablica pamiątkowa znajdująca się na ścianie frontowej pałacu.

Tablica upamiętniająca pobyt Wincentego Witosa w Palacu w Słupi

5.3. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy

- **Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP w Obiechowie**

Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP w Obiechowie (zdj. www.wikipedia.org)

Drewniana świątynia, według źródeł istniała tu już w 1326 rok.

- **Kaplica przy kościele w Obiechowie**

Kaplica Mieroszewskich, w której spoczywają prochy dziedziczki Obiechowa – Marii Stadnickiej.

- **Kościół parafialny p.w. Świętej Trójcy w Słupi**

Kościół p.w. Świętej Trójcy w Słupi (zdjęcie: www.wikipedia.org)

- Dwór z zespołu dworsko – parkowego w miejscowości Słupia

Dwór w Słupi wraz z towarzyszącym mu parkiem (zdjęcie własne)

- **„Kopiec Kosynierów” oraz „Kopiec Prusaków” w miejscowości Wywła**

Zbiorowa mogiła poległych w bitwie pod Szczekocinami 6 czerwca 1794 roku (zdjęcie:www.slupia.pl)

Przedstawione wyżej obiekty zabytkowe stanowią ważne dziedzictwo kulturowe Gminy Słupia. Charakteryzuje je cenna wartość artystyczna, historyczna, patriotyczna i naukowa. Dla przykładu w okresie II wojny światowej Dwór w Słupi był kolebką tajnego nauczania na całą południową Polskę, oraz gościł w swoich murach samego Wincentego Witosa. Wyróżnione zabytki pełnią ważną funkcję w krajobrazie wiejskim Gminy, są materialnym świadectwem historii, przekazują wiedzę o czasach w których powstały, o ówczesnej kulturze, osiągnięciach w sztuce, nauce, gospodarce. Stanowią upamiętnienie życia codziennego oraz dokument niecodziennych wydarzeń tj. bitwy pod Szczekocinami. Przekaz ten ma istotną wartość dla mieszkańców w kształtowaniu tożsamości i wrażliwości estetycznej.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Lp.	MOCNE STRONY
1	społeczność lokalna podtrzymująca miejscową tradycję
2	region atrakcyjny pod względem turystyki – rzeki i lasy, czyste powietrze
3	obiekty sakralne o dużych walorach historycznych i turystycznych
4	aktualne dokumenty strategiczne na poziomie wojewódzkim i gminnym regulujące kwestię opieki nad zabytkami
5	bogactwo zasobów różnych grup zabytków nieruchomych
6	ciekawe budownictwo drewniane wiejskie z XVII w.

Lp.	SŁABE STRONY
1	postępująca degradacja historycznych układów ruralistycznych
2	zły stan techniczny obiektów architektury drewnianej
3	zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz stosowania tradycyjnych materiałów
4	brak systemów zabezpieczeń obiektów zabytkowych
5	modernizacja historycznej zabudowy skutkująca degradacją lokalnych kolorytów
6	starzejąca się społeczność lokalna będąca źródłem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym

Lp.	SZANSE
1	zachowanie zasadniczych cech krajobrazu kulturowego Gminy
2	podniesienie atrakcyjności turystycznej z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego
3	utrzymanie i eksponowanie zachowanych zabytków o walorach lokalnych, tworzących lokalny klimat
4	podniesienie poziomu realizacji architektonicznych oraz sposób zagospodarowania działek
5	kształtowanie nowego zagospodarowania na zasadzie dobrej kontynuacji

6	kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców regionalnych
7	aktywizacja ekonomiczna i społeczna wokół działalności związanej z promowaniem i utrzymaniem zabytków

Lp.	ZAGROŻENIA
1	zanik tożsamości – cech lokalnego krajobrazu w wyniku niekorzystnych przekształceń historycznych układów ruralistycznych, modernizacji zabudowy lub zastępowanie dawnej zabudowy współczesną obcą lokalnej tradycji, realizowaną według typowych projektów lub projektów nie uwzględniających cech zabudowy tradycyjnej
2	trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania opieki nad zabytkami
3	niewystarczająca promocja zabytków
4	niekompletna dokumentacja dotycząca zasobu zabytkowego Gminy.

Spodziewane zagrożenia zabytków na obszarze Gminy

Zagrożenie pożarowe

Zagrożenie pożarowe może dotyczyć zabytków nieruchomych takich jak:

- kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP w Obiechowie,
- kaplica przy kościele w Obiechowie
- zespół pałacowo – parkowy w Raszkowie,
- kościół parafialny p.w. św. Trójcy w Słupi,
- dwór – pałac w Słupi oraz wyposażenia tych obiektów.

Wśród najczęściej występujących przyczyn powstawania pożarów można wyróżnić nieostrożne obchodzenie się z otwartym ogniem, brak konserwacji urządzeń grzewczych na paliwa stałe i gazowe oraz przewodów kominowych, zwarcia w instalacji i urządzeniach elektrycznych, podpalenia, wyładowania atmosferyczne.

Zagrożenie powodziowe

Usytuowanie obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy na wzniesieniach powoduje, że nie występuje bezpośrednie zagrożenie powodziowe. Niezwykle groźne dla zabytków będzie jednak podniesienie poziomu wód gruntowych i związane z tym przemakanie i zawilgocenie piwnic.

Zagrożenie chemiczno – ekologiczne

Nagłe niekontrolowane uwolnienie się toksycznych środków przemysłowych w czasie transportu kolejowego może powstać zagrożenie dla sołectw wzdłuż szlaku kolejowego Kozłów – Koniecpol.

Zagrożenie katastrofą budowlaną

Katastrofy budowlane często są wtórnym skutkiem innych zdarzeń – trzęsienia ziemi, huraganów. Mogą zdarzyć się katastrofy lokalne, które mogą spowodować duże straty materialne i ofiary w ludziach, dotyczyć mogą wszystkich zabytków. Przyczynami zagrożeń może być: zły stan techniczny budynków, zły stan instalacji elektrycznych, awarie techniczne, specyfika usytuowania obiektu: tąpnięcia, powodzie, trzęsienia ziemi, huragany.

Zagrożenie terroryzmem

Z aktami terroru mamy na świecie coraz częściej do czynienia, narastające frustracje polityczne i społeczne nierzadko stanowią podglebie, na którym wyrastają działania przestępcze, wymierzone w instytucje i skupiska ludzkie.

Zagrożenie społeczne

Zagrożeniem dla dóbr kultury są kradzieże, wandalizm, który w skrajnej postaci przybiera formę podpaleń. Do wzrostu zagrożenia społecznego przyczynia się pogorszenie warunków socjalno – bytowych ludności, zjawiska patologii społecznej, bezrobocie.

Zagrożenia militarne

W strefach korytarzy powietrznych biegnących przez teren Gminy Słupia możliwe są katastrofy samolotów wielokadłubowych. Konwencje międzynarodowe zakazują prowadzenia działań militarnych przeciwko dobrom kultury, jednak w praktyce bardzo często padają one ofiarą tychże działań. Pod względem rodzajowym zagrożenia

związane z działaniami militarnymi będą mieściły się w grupach omówionych wcześniej (pożary, katastrofy budowlane itd.). Inne będą tylko przyczyny ich powstawania oraz natężenie, które będzie oczywiście wielokrotnie większe niż w czasie pokoju. W przypadku konfliktu zbrojnego należy zawsze liczyć się ze zniszczeniem obiektów.

7.ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety

W toku analizy, określono trzy priorytety realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia. Są to:

- **Priorytet I**

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy.

- **Priorytet II**

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

- **Priorytet III**

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej.

7.2. Kierunki działań i zadania

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do	Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych	Gmina Słupia, Jednostki Gminne	Budżet Gminy, Dotacje unijne, Dotacje Urzędu Marszałkowskiego

poprawy stanu ich zachowania Gmina przyjęła uchwałę nr LXIV/402/2024 Rady Gminy Słupia z dnia 28 marca 2024 roku w sprawie przyjęcia szczegółowych zasad i trybu udzielania dotacji na prace związane z ochroną zabytków w ramach rządowego Programu Odbudowy Zabytków.	stanowiących własność Gminy. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzacje zabytków będących własnością Gminy.		Województwa Świętokrzyskiego, Dotacje Świętokrzyskiego Konserwatora Zabytków, Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych). Uporządkowanie nazewnictwa obiektów zabytkowych.	Gmina Słupia, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
Szeroki dostęp do informacji	Udostępnienie informacji o zabytkach Gminy	Gmina Słupia, Jednostki Gminne	Budżet Gminy, Dotacje unijne

o dziedzictwie kulturowym Gminy	w Internecie. Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego. Opracowanie mapy zabytków Gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.		
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	Organizowanie imprez plenerowych promujących gminny zasób zabytków. Rozwijanie działalności wystawienniczej. Organizowanie (w siedzibie Gminy, świetlicach wiejskich, szkołach) wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków. Wydawanie publikacji poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy. Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć. Bieżące uzupełnianie księgozbioru biblioteki	Gmina Słupia, Jednostki Gminne	Budżet Gminy, Dotacje unijne

	gminnej o publikację na temat historii i zabytków regionu. Organizowanie lekcji, wykładów dla młodzieży w terenie wzmacniając ich poczucie tożsamości z miejscem.		
Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego	Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi. Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zadbanie o zabytkowe parki. Uporządkowanie i zinwentaryzowanie inskrypcji na nagrobkach na miejscowych cmentarzach.	Gmina Słupia	Budżet Gminy
Rozszerzenie ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy	Wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o	Gmina Słupia, Jednostki Gminne	Budżet Gminy, Dotacje unijne, Dotacje Urzędu

	wpis do rejestru zabytków, obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków. Walka z samowolami budowlanymi degradującymi krajobraz kulturowy Gminy. Sprawdzenie czy obiekty zabytkowe, zwłaszcza drewniane są zabezpieczone na wypadek pożaru. Oznakowanie obiektów zabytkowych „błękitnymi tarczami”, mają one pełnić funkcje rozpoznawczą oraz chronić przed dewastacją i zapomnieniem.		Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Dotacje Świętokrzyskiego Konserwatora Zabytków, Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
--	--	--	---

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SŁUPIA

Zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- finansowych obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy Słupia lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, w zależności od możliwości finansowych Gminy.
- koordynacji obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa Świętokrzyskiego, planach rozwoju powiatu jędrzejowskiego.

- społecznych obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
- kontrolnych obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy Słupia, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt Gminy będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę

organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- Z budżetu Gminy Słupia – finansowanie dotyczy obiektów będących własnością Gminy, lub pozostających w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych.
- Z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.
- Z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.
- Z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy.
- Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowłach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego. Dotyczy ono wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej.
- Z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
- W szczególnych projektach, możliwe jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią (np. zespołów pałacowo-folwarcznych z parkami). Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi (ogród

dendrologiczny). Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

- Z dotacji unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Załączniki:

1. Wykaz stanowisk archeologicznych Gminy Słupia (tab. nr.1)
2. Wykaz zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków (tab.nr 2)

Załącznik nr 1 do Gminnego Programu
Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia
na lata 2025-2029

Tabela nr 1. Wykaz stanowisk archeologicznych Gminy Słupia

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stanowiska	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja	Chronologia
1.	Dąbrowica	92-55	19	66	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
2.	Dąbrowica	92-55	18	65	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
3.	Dąbrowica	92-55	17	64	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
4.	Dąbrowica	92-55	16	63	Ślad osadnictwa	średniowiecze
5.	Dąbrowica	92-55	15	62	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
6.	Dąbrowica	92-55	14	61	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
7.	Dąbrowica	92-55	13	60	Ślad osadnictwa	Okres wpływów rzymskich
8.	Dąbrowica	92-55	12	59	Ślad osadnictwa	Okres wczesno nowożytny
9.	Dąbrowica	92-55	11	58	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
10.	Dąbrowica	92-55	10	57	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze i okres wczesno nowożytny
11.	Dąbrowica	92-55	9	56	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze (XI-XIII w)
12.	Dąbrowica	92-55	8	55	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze i okres wczesno nowożytny
13.	Dąbrowica	92-55	7	54	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
14.	Dąbrowica	92-55	6	53	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze i okres wczesno nowożytny
15.	Obiechów	92-55	10	52	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze (XI-XIII w)
16.	Obiechów	92-55	9	51	Ślad osadnictwa	Okres wczesno nowożytny
17.	Obiechów	92-55	8	50	Ślad osadnictwa	Okres wpływów rzymskich
18.	Obiechów	92-55	7	49	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze
19.	Jasieniec	92-55	6	48	Ślad osadnictwa	Okres wpływów rzymskich
20.	Jasieniec	92-55	5	47	Ślad osadnictwa	Okres wpływów rzymskich

21.	Jasieniec	92-55	4	46	Ślad osadnictwa	Okres wczesno nowożytny
22.	Jasieniec	92-55	3	45	Ślad osadnictwa	Okres wczesno nowożytny
23.	Jasieniec	92-55	2	44	Ślad osadnictwa	Okres wczesno nowożytny
24.	Jasieniec	92-55	1	43	Ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze (XI-XIII w)
25.	Nowa Wieś	91-57	5	54	osada	Okres nowożytny (XVII-XVIII w)
26.	Nowa Wieś	91-57	4	53	Ślad osadniczy	Okres nowożytny
27.	Nowa Wieś	91-57	3	52	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
28.	Nowa Wieś	91-57	2	51	Osada	Okres późno nowożytny (XIX w)
29.	Nowa Wieś	91-57	1	50	Osada	Okres nowożytny (XVII- XIX w)
30.	Rożnica	91-57	28	49	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
31.	Rożnica	91-57	27	48	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
32.	Rożnica	91-57	26	47	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
33.	Rożnica	91-57	25	46	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
34.	Rożnica	91-57	24	45	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
35.	Rożnica	91-57	23	44	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
36.	Rożnica	91-57	22	43	Osada	Młodszy okres wpływów rzymskich
37.	Rożnica	91-57	21	42	Osada	Młodszy okres wpływów rzymskich
38.	Rożnica	91-57	20	41	Osada	Wczesny okres wpływów rzymskich
39.	Rożnica	91-57	19	40	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich
40.	Rożnica	91-57	18	39	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
41.	Rożnica	91-57	17	38	Ślad osadniczy	Okres nowożytny

						(XVII w)
42.	Rożnica	91-57	16	37	Osada	Okres późno nowożytny (XIX w)
43.	Rożnica	91-57	15	36	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
44.	Rożnica	91-57	14	35	Osada	Okres nowożytny (XVII- XVIII w)
45.	Rożnica	91-57	13	34	Osada	Okres nowożytny (XVIII – XIX w)
46.	Rożnica	91-57	12	33	Ślad osadniczy	Schyłkowy paleolit
47.	Rożnica	91-57	11	32	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
48.	Rożnica	91-57	10	31	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
49.	Rożnica	91-57	9	30	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
50.	Rożnica	91-57	8	29	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
51.	Rożnica	91-57	7	28	Osada	Młodszy okres rzymski
52.	Rożnica	91-57	6	27	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
53.	Rożnica	91-57	5	26	Osada	Młodszy okres wpływów rzymskich
54.	Rożnica	91-57	4	25	Ślad osadniczy	Mezolit
55.	Rożnica	91-57	3	24	Osada	Młodszy okres wpływów rzymskich
56.	Rożnica	91-57	2	23	Ślad osadniczy	Okres późno nowożytny
57.	Rożnica	91-57	1	22	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
58.	Słupia Jędrzejowska	91-57	2	21	Ślad osadniczy	Okres nowożytny (XVI w)
59.	Słupia Jędrzejowska	91-57	1	20	Ślad osadniczy	Neolit
60.	Sieńsko	91-57	4	19	Ślad osadniczy	Okres późno nowożytny ok. (XIX w)
61.	Sieńsko	91-57	3	18	Ślad osadniczy	Młodszy okres wpływów rzymskich
62.	Sieńsko	91-57	2	17	Ślad osadniczy	Okres późno nowożytny

						(XIX w.)
63.	Sieńsko	91-57	1	16	Ślad osadniczy	Późna epoka brązu lub wczesna epoka żelaza
64.	Sprowa Czarny Las	91-55	1	50	Osada	Późny okres wpływów rzymskich
65.	Obiechów	91-55	6	49	Osada	Okres nowożytny
66.	Obiechów	91-55	5	48	Ślad osadniczy	Okres późno-średniowieczny
67.	Obiechów	91-55	4	47	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
68.	Obiechów	91-55	3	46	Osada	Okres wpływów rzymskich
69.	Obiechów	91-55	2	45	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich
70.	Obiechów	91-55	1	44	Osada	Późny okres wpływów rzymskich
71.	Dąbrowica	91-55	5	43	Punkt osadniczy	Okres nowożytny
72.	Dąbrowica	91-55	4	42	Punkt osadniczy	Okres nowożytny
73.	Dąbrowica	91-55	3	41	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
74.	Dąbrowica	91-55	2	40	Osada	EB
75.	Dąbrowica	91-55	1	39	Osada	Okres wpływów rzymskich
76.	Sieńsko	90-57	10	10	Punkt osadniczy	Okres nowożytny
77.	Sieńsko	90-57	9	9	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny
78.	Sieńsko	90-57	8	8	Punkt osadniczy	Okres późno-nowożytny
79.	Sieńsko	90-57	7	7	Punkt osadniczy	Okres późno-nowożytny
80.	Sieńsko	90-57	6	6	Ślad osadniczy	Okres późno-średniowieczny
81.	Sieńsko	90-57	5	5	Osada	Okres prehistoryczny
82.	Sieńsko	90-57	4	4	Osada	Okres wpływów rzymskich
83.	Sieńsko	90-57	3	3	Ślad osadniczy	Okres późno-średniowieczny
84.	Sieńsko	90-57	2	2	Punkt osadniczy	Okres późno-nowożytny
85.	Sieńsko	90-57	1	1	Ślad osadniczy	Okres prehistoryczny

Załącznik nr 2 do Gminnego Programu
Opieki nad Zabytkami Gminy Słupia
na lata 2025-2029

Tabela nr 2. Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego oraz wykaz zabytków znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (WEŹ) objętych ochroną na podstawie zapisu w obowiązującym MPZP zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 r. Rady Gminy Słupia (Jędrzejowska)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Forma ochrony:	
			konserwatorskiej	zapis w obowiązującym MPZP opracowanym w 2013 r.
1.	JASIENIEC	Cmentarz parafialny – parafia Obiechów		
		Kaplica Cmentarna, drew ok 1990r.		
2.	OBIECHÓW	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO:	Rej.:A.142/1-3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Słupia zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia z dnia 27.11.2013 r.
		1. Kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP		
		2. Kaplica grobowa Mieroszewskich		
		3. Bramka w ogrodzeniu		
		- cmentarz przykościelny w granicach ogrodzenia przykościelnego		
3.	RASZKÓW	ZESPÓŁ DWORSKO - PARKOWY:	Rej.: A.143/1-3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Słupia zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia z dnia 27.11.2013 r.
		1. Dwór		
		2. Zabudowania gospodarcze (spichlerz, stodoła, stajnia).		
		3. Park, nr rej.: 537 z 05.12.1957		
		- brama parkowa mur, 1850 r.		
		- folwark – brama mur. ok. poł XIX w., zamurowana ok 1980 r.		
		KAPLICA PW. ŚW JANA KANTEGO, mur., ok 1990 r.		
		KAPLICZKA ŚW. JANA NEPOMUCENA, mur., XIX/XX w.		
4.	ROŻNICA	ZESPÓŁ PAŁACOWY:		Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Słupia zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia z dnia 27.11.2013 r.
		- pałac, przebud., mur., poł XIX w.		
		- oficyna zachodnia mur., 1928r.		
		- oficyna wschodnia mur., 1928r.		
		- park podworski	Rej.:A.144	
		- gospodarstwo pomocnicze: dom kierownika, ob. nr 206, mur 1928 r.; obora, mur., drew., 1928 r.; stodoła ,mur-drew., 1928r., ; spichlerz ze stolarnią mur.-drew., 1928 r. ; mleczarnia, ob. dom mieszkalny, mur., 1928r.; kuźnia mur 1928r.		
		- spichlerz, ob. stodoła, mur., 2 ćw. XIX w.		

5.	SIEŃSKO	Park podworski	Rej.:A.145	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Słupia zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia z dnia 27.11.2013
		Kapliczka, mur., XIX rozebrana i odtworzona 1977r.		
6.	SŁUPIA	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. TRÓJCY:		Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Słupia zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia z dnia 27.11.2013
		- kościół parafialny	Rej.:A.146	
		- dzwonnica, mur., 1 poł XIX w.		
		- plebania, mur., 2 poł XIX w.		
		ZESPOŁ STAREGO CMENTARZA PARAFIALNEGO:		Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Słupia zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia z dnia 27.11.2013
		- teren cmentarza w granicach ogrodzenia		
		- kaplica cmentarna mur., XIX w.		
		- ogrodzenie mur., XIX/XX w.		
		CMENTARZ PARAFIALNY		
		ZESPÓŁ DWORSKO – PARKOWY:	Rej.:A.147/1-2	
		1. dwór		
		2. park		
		- spichlerz, mur., 1 poł. XIX w.		
		- stodoła, mur drew., 3 ćw. XIXw.		
		- gorzelnia z magazynem, mur., 1907		
		- pozostałości ogrodzenia mur, ok 1900 r.		
		DOM NR 102, mur., pocz. XX w.		
7.	SPROWA	park	Rej.:A.148	
8.	WYWŁA	„Kopiec Prusaków” z kopcem towarzyszącym – z otoczeniem w granicach działki nr 290	Rej.: A.920	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Słupia zatwierdzony Uchwałą Nr XXXV/194/2013 Rady Gminy Słupia z dnia 27.11.2013
		„Kopiec Kosynierów (Grochowskiego)” z otoczeniem w granicach działki nr 85	Rej.: A.925	